

Євгенія Костик
(м. Переяслав-Хмельницький, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ПАРЕМІОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У ПРИСЛІВ'ЯХ ТА ПРИКАЗКАХ

У статті розкрито особливості перекладу англійських пареміологічних одиниць у прислів'ях та приказках. Детерміновано сутність понять «етнолінгвістика» та «пареміологія», а також таких паремій як «прислів'я» і «приказка». Важливо зазначити, що англійські прислів'я і приказки є складовою частиною культури народу, його неоціненним скарбом, яким він володіє з давніх часів і яким збагачує нові покоління. Для того, щоб ознайомитися з культурою та традиціями іншого народу на основі пареміологічних одиниць проаналізовані способи (еквівалентний, калькування, псевдодослівний, описовий та частковий відповідник) та труднощі їхнього перекладу. Визначено основні принципи перекладу лексичних засобів у прислів'ях та приказках.

Ключові слова: *етнолінгвістика, пареміологія, паремія, прислів'я та приказки, способи перекладу, труднощі перекладу, принципи перекладу лексичних засобів.*

В статье раскрыты особенности перевода английских паремииологических единиц в пословицах и поговорках. Определена сущность понятий «этнолингвистика» и «паремииология», а также таких паремий как «пословица» и «поговорка». Важно отметить, что английские пословицы и поговорки являются составной частью культуры народа, его бесценным сокровищем, которым он владеет с давних времен и каким обогащает новые поколения. Для того, чтобы ознакомиться с культурой и традициями другого народа на основе паремииологических единиц проанализированы способы (эквивалентный, калькирования, псевдодословный, описательный и частично соответствующий) и трудности их перевода. Определены основные принципы перевода лексических средств пословиц и поговорок.

Ключевые слова: *этнолингвистика, паремииология, паремия, пословицы и поговорки, способы перевода, трудности перевода, принципы перевода лексических средств.*

The features of the English translation paremiological units in proverbs and sayings are considered in the article. The essence of concepts «ethnolinguistics», «paremiology», «proverbs» and «sayings» are determined. It is significant that the English proverbs and sayings are part of the culture of the people, his invaluable treasure, which he has for a long time and enriches the new generation. In order to acquaint with the culture and traditions of another people on the basis of paremiological units are analysed ways (equivalent, tracing, psevdodoslivnyy, descriptive and partial match) and the difficulties of their translation. The basic principles of lexical translation means in proverbs and sayings are defined.

Key words: *ethnolinguistics, paremiology, paremias, proverbs and sayings, ways of translation, difficulties of translation, principles of lexical translation means.*

У сучасних лінгвістичних дослідженнях актуальним питанням постає взаємозв'язок мови і культури. Культурна специфіка мовних одиниць завжди викликає підвищений інтерес науковців, так як можна дізнатись про різні сторони та рівні прояву певного культурного явища у мові. Мова віддзеркалює як матеріальні сторони життя народу (географічне положення, клімат, побут), так і духовні сторони носіїв мови (мораль, систему цінностей, менталітет, національний характер тощо).

Внаслідок цього підвищеною увагою філологів-дослідників користується наука – етнолінгвістика, яка вивчає «не лише мову (хоча саме вона є головним виразником і зберігачем культурної інформації в часі), а й інші форми та субстанції, у яких виражає себе колективна свідомість, народний менталітет, «картина світу», що склалися в певному етносі чи соціумі загалом, тобто вся народна культура, усі її види, форми, жанри – вербальні (лексика та фразеологія, пареміологія, фольклор), акціональні (обряди), ментальні (звичаї, вірування)» [6].

Серед вербальних видів особливу увагу звертаємо на пареміологію як науку, яка може надавати культурологічну інформацію історичного характеру, і яка є «розділом фольклористики, що займається мовним і структурним аналізом паремій» [9].

Розглядаючи мовну специфіку паремій, необхідно зазначити, що особливості мови виражаються через прислів'я та приказки, які є безмежним мовним багатством народу, що створювалось упродовж віків, оскільки в них міститься багатовіковий досвід суспільного розуму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє зазначити, що вказана проблема знайшла певне висвітлення у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців [1, с. 7]. Проте, проблема перекладу англійських пареміологічних одиниць у прислів'ях та приказках залишається відкритою для багатьох науковців і потребує більш детального аналізу щодо її вивчення.

Метою статті є аналіз особливостей перекладу англійських пареміологічних одиниць у прислів'ях та приказках та виявлення труднощів їхнього перекладу.

У сучасних наукових дослідженнях знаходимо різні дефініції таких паремій як прислів'я та приказки. Одні характеризують їх як «короткі влучні вислови, які образно та лаконічно передають нащадкам висновки з життєвого досвіду багатьох поколінь предків [8]; інші як «стійкі афористичні вислови, що у стислій, точній формі висловлюють думку про певні життєві явища, реалії дійсності, людські риси, вчинки у їх характерних і специфічних ознаках» [9]. Проте об'єднує їх те, що прислів'я та приказки це невеликий за обсягом жанр усної народної творчості.

Прислів'я та приказки відрізняються своєю граматичною та стилістичною будовою. Прислів'я виражає закінчену думку, тобто загальне судження. Приказка – короткий образний вислів, тобто судження часткового характеру. Тому, у ході дослідження англійських пареміологічних одиниць особливого значення набуває їх неоднозначність у фонетиці (асонанс, рима, алітерація), лексиці і граматиці (синоніми, антоніми, архаїзми, порівняння, розповідне двоскладове речення, пасивний стан, модальні дієслова, синтаксичні розширювачі), стилістиці (метафори, метонімії, епітети, повтори, зіставлення, перифрази). Така неоднозначність впливає на особливості перекладу англійських прислів'їв та приказок.

Паремії англійської та української мов можуть бути подібними за лексичним складом, комунікативним значенням та стилістичним забарвленням, та все ж значна їх частина має свої особливості і відповідник у порівнюваній мові часто буває тільки приблизним. При порівнянні паремій характерним є визначення спільного асоціативного значення, аналогічність ситуації, у якій доречним є вживання афоризму (наприклад: «Не слід сунутися у чуже товариство»; укр.: «Знайся кінь з конем, а віл з волон»; англ.: «*Geese with geese and women with women*» [7]).

Сьогодні існує безліч способів перекладу паремій із англійської на українську мову, і навпаки. Аналіз досліджень показує, що найчастіше у наукових публікаціях виділяють п'ять можливих типів перекладу за В. Виноградовим [3]. Розглянемо детальніше приклади паремій на основі п'яти способів перекладу:

1. Еквівалентом. Такий спосіб перекладу передбачає рівнозначний переклад оригіналу паремій за змістом, функцією та стилістичними характеристиками, і пов'язує їх із семантикою, структурою, комунікативністю, функціональністю, прагматичністю та жанром (англ. «*Silence gives consent*»; укр. – «Мовчання – знак згоди» / англ. «*My house is my castle*»; укр. – «Мій дім – моя фортеця» / англ. «*Not all is fold that glitters*»; укр. – «Не все те золото, що блищить» / англ. «*A wolf guzzles counted sheep too*»; укр. – «Вовк і полічених овець краде» / англ. «*One must howl with the wolves*»; укр. – «З вовками жити – по-вовчому вити» / англ. «*A bargain is a bargain*»; укр. – «Угода є угода»).

2. За допомогою калькування. Звороти, які використовуються у англійських пареміях перекладаються відповідно до оригіналу тексту зберігаючи усі їх образні лексеми (англ. «*As hungry as a wolf*»; укр. – «Голодний як вовк» / англ. «*He who attempts to deceive the judicious is already baring his own back for the scourge*»; укр. – «...мечі можна відбити щитами, а мудре око пронизує всяку перепону» / англ. «*A man is a wolf to a man*»; укр. – «Людина людині вовк» / англ. «*A wolf in sheep's skin*»; укр. – «Вовк в овечій шкурі» /

англ. «*Judge not of men and things at first sight*»; укр. – «*Не суди про людей і про речі з першого погляду*» / англ. «*Never put off till tomorrow what you can do today*»; укр. – «*Ніколи не відкладай на завтра те, що можеш зробити сьогодні*» / англ. «*Times change and we change with them*»; укр. – «*Часи змінюються, і ми змінюємося разом з ними*»).

3. Підбір псевдовідповідника. Цей тип перекладу паремій не мають відповідників в українській мові. Тобто, перекладаючи такі паремії застосовуються приблизний відповідник без зберігання змісту та образності, інколи перекладач шукає оригінальний відповідник в українській мові (англ. «*Nature draws more than ten oxen*»; укр. – «*Як вовка не годуй, а він все в ліс дивиться*» (дослівно: *Природа приваблює більш ніж десять волів*)) / англ. «*The cat would eat fish and would not wet her feet*»; укр. – «*Щоб рибку з'їсти, треба в воду лізти*» (дослівно: «*Кіт з'їсть рибку та не замочить її ноги*») / англ. «*A good riddance to bad rubbish*»; укр. – «*Баба з воза – кобилі легше*» (дослівно: «*Добра прогулянка на погане сміття*») / англ. «*Little pitchers have long wide ears*»; укр. – «*Діти люблять слухати розмови дорослих*» (дослівно «*В малих дітей великі вуха*»).

4. Частковим відповідником. Цей спосіб перекладу зберігає зміст, функцію, стилістичне забарвлення паремій, проте втрачає образну відповідність (англ. «*Paint the town red*»; укр. – «*Відірватися на повну*» / англ. «*The leopard cannot change its spot*»; укр. – «*Вовк линяє, а натури не міняє*» / англ. «*Put a cat among the canaries*»; укр. – «*Замкнув вовка межі вівиці*» / англ. «*Like water off the duck's back*»; укр. – «*Як з гуски вода*» / англ. «*To kill two birds with one stone*». укр. – «*Одним пострілом двох зайців убити*»).

5. Шляхом описового перекладу. Такий спосіб перекладу використовується тоді, коли відсутність необхідних відповідників і неможливість дослівного калькування впливають на вибір цього способу відтворення пареміологічних одиниць. Він зводиться до тлумачення, пояснення прислів'я, яке в перекладеному тексті практично перестає існувати як самостійна мовна одиниця. При такому способі перекладу

неминучі стилістичні й інформаційні втрати [1, с. 65] (англ. «*Self done is well done*»; укр. – «Добре робиться те, що робиться своїми руками» / англ. «*Beauty lies in lover's eyes*»; укр. – «Люди здаються красивими тому, хто їх любить» / англ. «*Soon learnt, soon forgotten*»; укр. – «Вивчене поспішно швидко забувається» / англ. «*A little pot is soon hot*»; укр. – «Дурня легко вивести із себе» / англ. «*Familiarity breeds contempt*»; укр. – «Чим більше знаєш людину, тим краще бачиш її недоліки» / англ. «*Money spent on the brain is never spent in vain*»; укр. – «Гроші, витрачені на освіту, завжди окуповуються»).

З вище викладеного можна зробити висновок, що зазначені способи перекладу паремій не завжди відповідають змісту та образності оригіналу, а також їх лексико-граматичній структурі. Адже, як англійські, так і українські прислів'я та приказки характерні лише тій мові, в якій вони були створені, і розкривають особливості звичаїв та культури свого народу. Тому, ми погоджуємося з думкою Ж. Мацак, що при перекладі англійських паремій на українську мову перед перекладачем часто постає проблема неможливості точно передати експресивне, емоційне забарвлення образності, національний колорит, що значно ускладнює сам процес перекладу та впливає на його якість. Серед головних труднощів перекладу паремій, які виділяє Ж. Мацак [7], можна визначити такі:

- відсутність відповідного прислів'я у мові перекладу;
- розбіжності в емоційній забарвленості та образності українських і відповідних англійських прислів'їв, або ж їх належність в одній мові до образних паремій, а в іншій – до необразних;
- етноспецифічність прислів'їв, їх відмінності у національній забарвленості (необхідність, з одного боку, збереження національного колориту, а з другого боку, певної локалізації, яка не була б занадто значною).

А отже, перекладаючи паремії (прислів'я або приказки) важливо враховувати труднощі їхнього перекладу, особливо важливим є підбір якомога наближеного відповідника, який

би в повній мірі відповідав оригіналу. Проте перекладаючи пареміологічні одиниці слід керуватися й основними принципами перекладу лексичних засобів, а саме:

- орієнтуватися на контекст;
- дотримуватися стилістичної спрямованості;
- враховувати індивідуальний стиль автора;
- відповідність авторській інтенсивності;
- орієнтування на основний словниковий фонд;
- використання сталих фразеологічних одиниць;
- підбір слова, яке найбільш точно відображає реальну дійсність оригіналу.

Ураховуючи вище зазначене можна констатувати, що переклад пареміологічних одиниць повинен бути максимально адекватним до оригіналу, а також використовуючи образно-емоційні засоби перекладу у прислів'ях та приказках творчо передавати відтінки їхнього настрою. Адже, вони становлять невід'ємний пласт народної філософії – скарбницю мудрості будь-якого народу, що відображають найширші обрії побуту народу, його історію, культуру, традиції, звичаї, вірування і водночас особливості світосприйняття, психіки, способу мислення, ментальності.

Отже, у дослідженні ми намагалися проаналізувати способи перекладу паремій (прислів'їв та приказок) та вказати на труднощі їхнього перекладу. Серед особливостей перекладу пареміологічних одиниць, а то й і різних за жанром творів, нами також виділено основні принципи перекладу лексичних засобів, які допоможуть у адекватності їхнього перекладу.

Паремії формують більшість тематичних груп, відображуючи досвід і мудрість народу, тому важливим аспектом щодо подальшого вивчення особливостей перекладу англійських пареміологічних одиниць ми вбачаємо у дослідженні та аналізі мовних засобів їх реалізації (фонетичні, лексико-граматичні і стилістичні).

Література

1. Авксент'єв Л.Г. Сучасна українська мова / Л.Г. Авксент'єв. – Х. : Вища школа, 1997. – 215 с.

2. Антонова Г.В. Використання прислів'їв та приказок під час викладання англійської мови / Г.В. Антонова // Англійська мова та література. – 2006. – № 15. – С. 17–23.

3. Виноградов В.С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) / В.С. Виноградов. – М. : Изд. института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.

4. Жайворонок Н.В. Українська етнолінгвістика : Нариси : навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів] / Н.В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2007. – 264 с.

5. Івашкова О.С. Особливості відтворення структурно-семантичної побудови англійських пареміологічних одиниць в українських перекладах / О.С. Івашкова. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/8_NND_2011/Philologia/6_81396.doc.htm.

6. Матеріал з Вікіпедії. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Етнолінгвістика>.

7. Мацак Ж.Г. Паремія як перекладацька проблема / Ж.Г. Мацак. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/15_DNI_2008/Philologia.

8. Усна народна творчість : прислів'я та приказки. – Режим доступу : <http://traditions.org.ua/usna-narodna-tvorchist/pryslivia-ta-prykazky>.

9. Художня природа, жанрові різновиди та класифікація народних паремій. – Режим доступу : www.ukrlit.vn.ua/info/verbal/proverb.html.

*Статтю рекомендовано до друку
кандидатом педагогічних наук, доцентом
кафедри практики іноземного мовлення
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»
Швець Т.А.*

Стаття надійшла до редакції 20 лютого 2015 року